

**Bilgi Yönetimi, Bilginin Toplumsallaştırılması Ve Bir Toplumsal Bellek Projesi Olarak
“Index Periyodik Yayınlar Veritabanı” Üzerine Bir İnceleme**

***Information Management, Socialisation Of Information And An Analysis On “Index,
Periodicals’ Database” As A Social Memory Project***

Ali Bülent Kutvan

Dr, Yönetim Bilimci, kutvan@gmail.com

Tuğrul Savaş

Yard. Doç. Dr, Tuğrul Savaş, Marmara Üniversitesi, tsavas@marmara.edu.tr

Özet

1995 yılında, ülkemizde bir bilgi yönetim projesi olarak Index Periyodik Yayınlar Veritabanı projesi hayata geçirilmiştir. Söz konusu proje, hayata geçirildiği tarih itibariyle kendi alanında dünyada ilk kez gerçekleştirilen bir çalışmadır. Yıl bazında, ülkemizde yayımlanan 2.230 adet periyodik yayını ilişkisel bir veritabanı üzerinde ve dokuz ayrı kategori de indeksleyerek ve veritabanı arkasına periyodik yayınların resim formatında orijinal sayfalarını ekleyerek büyük ve önemli bir elektronik arşiv yaratılmıştır. Ayrıca, arama kriterlerinin arkasına (kelime arama, konu / alt konu arama gibi) reklamlar alınarak, interaktif reklam yayıncılığı alanında da bir ilk çalışmayı gerçekleştirilmiştir. Proje bu yanı ile bir bilgi yönetim projesidir. Diğer tarafla da yıllar itibariyle devam edecek sürekli bir çalışma olması itibariyle de, medya da yer alan haber, bilgi ve görselleri de indekslemesiyle ve toplumsallaştırmasıyla da toplumsal bellek oluşumuna katkı sağlayan önemli bir sosyal bir projedir. Çalışmamızda gerek yönetim bilimi gerekse bilgi sosyolojisi kavramları ile Index Periyodik Yayınlar Veritabanı projesi kuramsal ve yapısal olarak incelenmiştir. Projeyi incelememizi gerektiren önemli unsurlardan biri, Index Periyodik Yayınlar Veritabanı projesinin son 15-20 yılda gelişen ve farklılaşan toplumsal / örgütsel

gereksinimleri ve bilgi yönetimi alanında ki gelişmeleri çok önceden görerek ülkemizde hazırlanmış bir proje olmasıdır.

Anahtar sözcükler: Bilgi, Bilgi Yönetimi, Bilginin Toplumsallaştırılması

Abstract

Index Periodicals Database project has been put into practice in 1995 as an information management project in Turkey. The subject project was the worldwide first in its field at that time. An extensive and significant electronic archive has been created by indexing 2230 periodicals published yearly in our country on a relational database and nine different categories, and by attaching the original periodicals in page-image format. Moreover, it has been a pioneer in advertisement publishing by having related advertisements following the search criterion (as word searches or theme/subtheme searches). This project is an information management project in this respect.

On the other hand it is a social project that supplements the social memory by indexing and so socializing the information, the news and the visual materials taking place in the media as being a study meant to be continuing.

Both sociology of information and management science concepts and the Index Periodicals Database project have been examined theoretically and structurally through this study. One of the essential factors of the Index Periodicals Database project to be examined is that it is a project prepared in Turkey as a result of the prediction of the developments in information management and social/organizational requirements which have grown and varied in the last 15-20 years.

Key words: Information, Information Management, Socialization of Information

Giriş

Bir toplumsal varlık olarak insan her zaman kendisinin de bir parçası olduğu toplumsal gerçekliği bilmek ve anlamak zorundadır. Öyle ki, bu zorunluluk, içinde yaşadığı gerçeklik sürecini değişik amaç ve nedenlerle değiştirme arzusu ve çabasından kaynaklanmaktadır. Bu süreç, başlı başına insana toplumsal kimlik kazandıran bir süreçtir. Çünkü yaşadığı gerçekliği kavrayamayan / bilmeyen insan yaşamı da ve uygarlığı da geliştiremez. Bu, bir toplumsal varlık olarak insanın kendini çevreleyen gerçekliği algılamasına, bilmesine bağlıdır.

Toplumsal örgütlenme içinde yaşayan insan için “bilmek” eylemi de artık toplumsal mekanizmalar, alt örgütler aracılığı ve taşıyıcılığı ile gerçekleşen bir süreçtir. Gerçeklik ancak “bilme” aracılığı ile var kılınabilir. Bu bağlamda karşımıza, gerçekliğin toplumsal inşası kavramı çıkmaktadır. Öyle ki, gerçekliğin toplumsal yapı ve mekanizmalar içinde/onlar aracılığıyla bilinmesi, anlamlandırılması ve iletilmesi sürecidir. Böylece gerçeklik toplumsal bir nitelik kazanacak ve bir anlamda yeniden yapılandırılmış, oluşturulmuş yani kurulmuş, inşa edilmiş olacaktır. (Yılmaz, 2009: 26)

Toplumsal olarak bilgisine sahip olmadığımız gerçeklilik, toplumsal gelişme açısından anlamlı bir gerçeklilik değildir. Dolayısıyla, gerçekliğin toplumsal inşası yaşamsal öneme sahip bir gerekliliktir. (McCarthy, 2002: 41-42)

Kayıtlı bilgilerin elde edilmesi, düzenlenmesi, saklanması, transfer edilmesi ve kullanıma sunulması gibi temel işlemlere sahip olan bilgi merkezleri ise (arşivcilik, dokümantasyon-enformasyon vb) gerçekliğin toplumsal inşası süresinde önemli işlemlere sahip kurumsal yapılardır.

Bu bağlamda, 1995 yılında, ülkemizde hayata geçirilen Index Periyodik Yayınlar Veritabanı çalışması, bilginin toplumsallaştırılmasına katkı yapan bir bilgi merkezi olma niteliği ile karşımıza çıkmaktadır.

1. Temel Kavramlar

Ele alınan konuda temel kavramların, bilgi, bilgi yönetimi, bilginin toplumsallaştırılması olduğu söylenebilir.

Türkçe de bilgi, malumat ve veri diye adlandırılan üç kelime vardır. Bilgi veya malumat TDK sözlüğünde, “gerçek ve ilkelerin bütününe verilen ad” olarak tanımlanır. Veri ise, “bir araştırmanın temeli olan done” olarak tanımlanmaktadır. Bir başka ifade ile “bilgi”, gerçeğin kayıt altına alınmış ifadeleri olarak tanımlanabilir. Data yani “veri”

ise bilgi ekonomisinin temel taşıdır. Günümüzde, “Bütün ekonomik sistem bir bilgi tabanı üzerinde durmaktadır. Ancak bilgi, üretim süreci ile ilgili girdiler hesaplanırken sermaye, iş gücü veya toprağa hiç benzemeyen bir şekilde, ekonomistler ve yöneticiler tarafından genellikle dikkate alınmamaktadır.” (Toffler ve Toffler, 1995: 36-37)

“Enformasyon” yani bilgi, anlam kazanmış verilerdir. (Davis ve Botkin: 1994) knowledge ise özel bir bilgidir. Başka bir deyişle, “veri den (data), yani işlenmemiş bilgiden, işlenmiş bilgiye, yani enformasyona (information) geçiş, veriyi enformasyona dönüştürmekte bir anlamlandırma süreci olarak değerlendirilebilir. Öyle ise, bu süreçte, dışsal anlamlandırmanın yani enformasyonun, içsel anlamlandırmaya yani knowledge olarak tarif ettiğimiz bilgiye dönüşmesinden söz edebiliriz. Headrick, (2002: 13) ham gerçekliği ya da bu gerçekliğe ilişkin veriyi “örüntü” olarak adlandırmakta ve örüntüden enformasyona geçişten söz etmektedir. Ayrıca o, örüntünün insan enformasyonuna dönüşmesi için bunun insan tarafından kavranması gerektiğini belirtmektedir. Kısaca, veri ham gerçeklik, enformasyon anlamlandırılmış gerçeklik ve knowledge olarak bilgi de “iletilmiş / alınılan / algılanmış gerçeklik” olarak adlandırılabilir.

İncelediğimiz proje bağlamında, bilgi kavramını “gerçeğin kayıt altına alınmış ifadeleri” olarak ele alacağız. Bilgi merkezlerini de, bilgiyi toplumsallaştıran, bilgiyi toplumla buluşturan, bilgi taşıyıcısı kurumlar olarak tanımlayabiliriz. Index Periyodik Yayınlar Veritabanı projesini bu anlamda kurumsal olarak bilgi merkezi olarak tanımlayabiliriz.

Bilgi yönetimi, birçok yazara göre, kayıtlı bilginin elde edilmesi, işlenmesi / düzenlenmesi ve yeniden kullanıma sunulması basamaklarından oluşan bir sistem olarak ele alınmaktadır. Örneğin Huber, bilgi yönetim sürecini, “Bilginin elde edilmesi, dağıtılması, yorumlanması ve toplumsal bellek yaratılması olarak (Huber, 1991: 88-103) incelemektedir. Alavi ve Leidner ise, “Bilginin yaratılması, depolanması / düzenlenmesi, transferi ve uygulaması” olarak (Alavi ve Leidner, 2001: 114-125) incelemektedir. Değişen koşullardan hareket ederek bilginin organize edilmesi, depolanması ve kullanıma hazır biçimde geri dönüşümünün sağlanması işlemleri “Bilgi Yönetimi” olarak ifade edilmektedir. (Concord. NH, 2001: 3)

Bilgi ve belge yönetimi alanı ise bilgi üzerine temellenmiş, varlığını ve kimliğini bilgi nesnesinin belirlediği / biçimlendirdiği bir toplumsal etkinlik alanıdır. Bu çerçevede, “Bilgi Merkezi” (kütüphane, arşiv vb) adı verilen kuruluşu da “uygulamaya

geçirilmiş bilgi yönetimi” nin bir aracı ya da ürünü olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. (Yılmaz, 2009: 25)

Bilginin toplumsallaştırılması, bilinen ve anlamlandırılmış olan gerçeğin / gerçekliğin toplumsal mekanizmalar aracılığı ile topluma iletilmesi ve toplum tarafından da algılanması, bilinmesi ve anlamlandırılması demektir. Bilginin toplumsal mekanizmalar aracılığı ile iletilmesi bir boyutuyla da anlamlandırmanın toplumsal üretimi ve toplumsallaşmasıdır. İçinde yaşadığımız çağda kitle iletişim araçları olarak ifade edilen araç ve mekanizmalarda adeta boş döndürücü bir hız ve çeşitliliğe ulaşılmıştır. Bilgi merkezleri de, bilgiyi bulan, düzenleyen, kayıt altına alan, işleyen, düzenleyen ve yeniden üreten toplumsal yapılar olarak bilginin toplumsallaşmasını sağlayan kurumlardır.

2. Index Periyodik Yayınlar Veritabanı Projesi

2.1 Tarihsel / Kuramsal çerçeve

1995 yılının dünyasına geri dönüp baktığımızda, her ne kadar ülkemizde, akademik çevrelerde İnternet Nisan 1993'ten beri kullanılsa da, Türkiye de henüz ticari anlamda internet kullanımının başlamadığını görmekteyiz. Dünyanın en önemli bilgi arama motoru olan Google Ekim 1998 de kurulmuştur. Bir diğer önemli internet üzerinden bilgi arama motoru olan Yahoo ise 1995 yılı sonunda kurulmuştur. Windows işletim sistemi ise henüz pazara sunulmamış ve her ne kadar ülkemizde ilk cep telefonu görüşmesi 23 Şubat 1994 tarihinde dönemin başbakanı ile dönemin cumhurbaşkanı arasında bir deneme görüşmesi şeklinde gerçekleşmiş olsa da, henüz GSM altyapısı yeterli olmayıp ve buna bağlı olarak cep telefonu kullanımı yaygın değildir. Dolayısıyla, Bilgi ve iletişim teknolojileri, hem dünyada hem de ülkemizde görece olarak bu güne kıyasla oldukça geri bir seviyedir. Ve sözünü ettiğimiz dönemde, ülkemizde yayın kuruluşları da henüz elektronik arşiv diye nitelendireceğimiz arşiv sistemlerine sahip değildirler. Bu genel koşullar altında, ülkemizde 1995 yılında hayata geçirilmiş olan Index Periyodik Yayınlar Veritabanı projesi ise, kendi alanında dünyada bir ilk örnek çalışmadır. Süreklilik içinde üretilen yüzlerce periyodik yayını, o yayınlarla eş zamanlı olarak indeksleyerek ve kullanıcılar ve araştırmacılara sistematik olarak bilgiye ulaşma olanağı yaratarak kendi alanında bir ilk çalışmayı gerçekleştirmiştir.

Index Periyodik Yayınlar Veritabanı çalışması, ülkemizde yayınlanan her türden, her periyottan (haftalık, 15 günlük, aylık vb) periyodik yayını ilişkisel bir veritabanı üzerinde 9 temel kategoride indeksleyen bir veritabanı çalışmasıdır.

Bu dokuz temel kategori şöyledir;

1. Yayın adı
2. Yayın sayısı
3. Yayın türü
4. Yazı türü
5. Yazar adı
6. Yazının ana konusu
7. Yazının alt konusu
8. Yazıda adı geçen bireyler
9. Yazıda adı geçen kurumlar

İlişkisel bir veritabanı üzerinden, ülkemizde, 1995 yılı itibariyle başlayan süreçte yıllık baz da yayınlanan 2.230 adet periyodik yayının (ekonomi yayınlarından politik yayınlara, bilim ve teknoloji yayınlarından, popüler kültür ve haber dergilerine ve kurumsal yayınlara kadar) içeriklerine, kullanıcıların, araştırmacıların herhangi bir periyodik yayında yayınlanmış ya da tüm periyodik yayınlarda yayımlanmış “bilgiler” e konu ve/veya alt konu ve/veya yazıda adı geçen birey ismi ve/veya kurum ismi ve / veya yazar adı ve / veya yazı türü gibi ve kelime bazında seçenekli aramalar ile ulaşması mümkün olmaktadır. Önce veritabanı üzerinden, yukarıda açıklanan kriterlere göre periyodik yayınlarda yayınlanan bilgilerin künye içerikleri (yazının başlığı, ana konusu, alt konusu, yazı türü, yayımlandığı periyodik yayın ve sayısı, sayfa numarası, yazar adı, yazının içinde adı geçen birey ve kurum isimleri) sıralı olarak alt alta dökülmekte ve kullanıcı her hangi bir başlığın üzerine tıkladığında ise bu bilgilerin yer aldığı periyodik yayın sayfası ekrana gelmekte ve istendiğinde de kâğıda çıktı alınabilmektedir. Buna ilaveten, tüm periyodik yayınlarda yer alan reklamlar da, yayınlara, ürünlere, reklam veren firmalara ve markalara göre de indekslenmiştir. Bu bilgi de özellikle pazarlama iletişimi alanında çalışmalar yapan araştırmacılara, akademisyenlere ve meslek adamlarına önemli bir katkı sağlamıştır.

Ayrıca, söz konusu periyodik yayınların yayın sahiplerinden izin alınabildiği ölçüde, bu periyodik yayınlar sayfa sayfa taranarak (scan edilerek) yaklaşık toplamda yıllık 115.000 sayfa olarak veritabanının arkasına bağlanmış ve böylece, veritabanı üzerinden bilgi araştırması yapan kişinin istediği takdirde yayına (bilgiye) tam metin olarak ulaşması da sağlanmıştır.

Sayfa tarama çalışmaları, metin formatı (text file) yerine, resim formatında (JPG) yapılarak sayfaların orijinal yapıları bozulmamış ve böylece zaman içerisinde tarihsel bir belge olarak kalmalarının sağlanması planlanmıştır.

Bu yapıyla, Index Periyodik Yayınlar projesi bir “Bilgi Yönetim” projesidir. Kuşkusuz üretim ve dönüşüm hızı arttıkça bilginin yönetimi de giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu anlamda, bilginin üretimi kadar bilgiye etkin ve hızlı ulaşmak ta stratejik bir önem taşımaktadır. Çünkü artık günümüzde, sosyal, iş vb problemlerin ortaya çıkmasından çözümüne kadar geçecek sürenin çok az olması istenmekte ve beklenmektedir.

Kaldı ki, bu nokta da, (Beer, Starford, 1970: 41-62) un da belirttiği gibi kritik yaklaşım / soru şudur; Önemli olan ilk kaydedilen bilginin günümüzde kimin tarafından ve nasıl üretildiğidir. Bu önemli durum soru olarak şöyle ifade edilebilir. Aradığım bilgi nerededir? Ve ben ona nasıl erişebilirim? İşte Index Periyodik Yayınlar Veritabanı projesi, her şeyden önce, ülkemizde yılda 2.230 adet yayımlanan periyodik yayınlarda yer alan bilgilere, gerek bu yayınlarla eş zamanlı olarak gerekse üzerinden geçen uzun zamandan sonra bile sistematik olarak kullanıcılarına ulaştırmayı hedef almış bir bilgi yönetim projesidir. Bu yapıyla, (Beer, Starford) un kritik sorusuna verilen bir yanıt olma özelliğindedir. Index Periyodik Yayınlar Veritabanı projesi 1995 yılı itibariyle ülkemizde yayınlanan hemen hemen tüm periyodik yayınların içeriklerini indekslemeye başlamış ve bu çalışmayı yıllar itibariyle sürdürmeyi planlamıştır. Dolayısıyla bu şekilde giderek bir yandan da geçmişe yönelik bir bilgi / belge arşivi yaratılmış olacaktır. Kuşkusuz bu noktada diyebiliriz ki, bilgi kaynağı hangi biçimde olursa olsun, tarihsel süreç içinde üretildiği zamanın bilgisini, tarihi olgu ve eylemlerini düzenleyerek kayda geçirir ve toplumsal belleğin bir parçasını oluşturur. Özellikle medya da, popüler kültür ve haber yayınlarında, yaşanmış / var olmuş kişisel / sosyal olaylar ile ilgili bilgilerden yola çıkılarak içinde bulunulan kültürel ortama ait nitelikli veriler elde edilebilir. Toplumun yaşayış, düşünüş özellikleri, değerlilik – değersizlik yargıları, bireyin / toplumun çevresinde / içinde gerçekleşen olay ve durumlara karşı geliştirdiği

tepkisi, bakış açısı vb özellikler birey / toplum hakkındaki bilgiler toplumsal bilgi birikimi yaratmaları açısından önemlidir ve toplumsal belleği oluştururlar.

Index Periyodik Yayınlar Veritabanı projesi tasarlanırken, özellikle haber yayınları indekslenirken, bu çalışmanın “Bilginin Toplumsallaştırılması” açısından üzerinde durulan önemli noktalardan biri şudur; Toplumsal gerçekliği anlamlandırma süreci ile ilişkili olarak onlarca farklı haber yayını ham veriyi / gerçekliği farkı şekillerde (örneğin; iyi, kötü, güzel, çirkin, yararlı, doğru, yanlış, tehlikeli, zararlı vb gibi) niteleyebilmektedirler. Böylece bilgiyi iletme sürecinde onu anlamlandırmak suretiyle toplumsallaştırırlar. Hiç kuşkusuz, toplumsal / sosyal gerçekliğe ilişkin bilginin anlamlandırılması ideolojik bir bakışın ürünüdür / ürünü olabilir.

Index Periyodik Yayınlar Veritabanı üzerinden, farklı haber / bilgi kaynaklarının aynı gerçekliğe ilişkin olarak farkı nitelendirmelerle anlamlandırdıkları bilgilere eş zamanlı olarak ulaşmak ve bunları ergonomik bir şekilde karşılaştırmak olanaklı kılınmıştır. Bizzat bu durum, söz konusu projenin, bilginin toplumsallaştırılması sürecinin demokratikleştirilmesine katkı yapan bir boyutudur. Çünkü, McCarthy’nin dediği gibi, “dünya bize gösterildiği ölçüde vardır” (McCarthy, 2002: 15) Bu gösterme de, hiç kuşkusuz bilginin anlamlandırılmasından başka bir şey değildir. Toplumsal gerçekliği, onunla ilgili bilgileri inşa etmek suretiyle kavrayabilir ve anlamlandırabiliriz. Dolayısıyla, Bu nokta da, Index Periyodik Yayınlar Veritabanı içersinde, aynı gerçekliğe ilişkin farklı yayınlarda farklı anlamlandırmalarla verilmiş olan bilgilere eş zamanlı ve karşılaştırmalı olarak ulaşmanın yarattığı değer daha iyi anlaşılabilir.

2.2 Index Periyodik Yayınlar Veritabanı Projesi

2.2.1 Organizasyonel yapı ve süreçler

Index Periyodik Yayınlar Veritabanı projesi, bir özel sektör kuruluşu tarafından esas itibariyle internet üzerinden hizmet verecek şekilde teknik olarak tasarlanmış fakat 1995 yılının teknolojik koşulları ve ülkemizde akademi dünyası dışında henüz ticari anlamda internetin kullanılmamasından dolayı proje CD-ROM ortamında yayımlanmıştır. Veritabanı tasarımı SYBASE ilişkisel veritabanı kullanılarak hazırlanmış ve indekslenen yayınların sayfa taramaları ile kaplayacağı manyetik alan optimizasyonu ve ara yüz tasarımları ise SYBASE POWER BUILDER kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Proje için yaşamsal öneme sahip olan İndeksleme kod yapısının

tasarımında ve standartlaştırılmasında ise İstanbul Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünden bilimsel danışmanlık hizmeti alınmıştır. Önce Bilgi Yönetim Koordinatörü unvanı ile proje de görev alacak kişiler seçilerek 6 aylık özel eğitim ve deneme üretimi sürecinden geçirilmişlerdir. Ardından ağırlıklı olarak kütüphanecilik bölümü mezunu ya da öğrencilerinden seçilen kişiler Bilgi Derleme Uzmanı unvanı ile istihdam edilmiş ve benzer bir hizmet içi eğitim sürecinden geçirilmişlerdir. Proje 1995 yılının başında aktif olarak başlatılmış ve ülkemizde yayınlanan hemen hemen tüm periyodik yayınların içerikleri bu yayınlarla eş zamanlı olarak kodlanmaya / indekslemeye başlamıştır.

2.2.2 Bilgi Yönetim Süreç Analizi

2.2.2.1 Alt yapı Analizi

Index Periyodik Yayınlar Veritabanı projesi hazırlanmadan önce bir alt yapı analiz çalışması olarak, gerek projenin toplumsal sunum ortamını oluşturacak teknolojiler ve bunların yeterlilik düzeyi gerekse de örgüt içi, proje üretim sürecinde kullanılacak verilerin işlenmesi için gerekli / yeterli olacak bilişim teknolojileri araştırılarak analiz edilmiştir. Bu süreçte, uzman bir bilişim teknolojileri firmasından profesyonel danışmanlık hizmeti alınmıştır. Bu aşamada kullanılacak veritabanının seçilmesi, kurum içi veri girişlerinin yapılacağı intranet ağının tasarımı, ara yüz tasarım araçları, indeksleme kodlarının ortak bilgi havuzundan seçilebilmesi, standartlaştırılması ve bilgi havuzunun kontrollü bir şekilde geliştirilebilmesi için gerekli alt yazılım araçları ve tasarımı gibi ön çalışmalar yapılmıştır.

2.2.2.2 Altyapının Tasarımı

Altyapı analizleri sonucu olarak ve uzman bilişim teknolojisi kurumundan bu doğrultuda alınan raporlar doğrultusunda, fayda / maliyet analizi, kullanım kolaylığı, bütünleşme, web tabanlı ortama adaptasyon, eklemlenme, veri kapasitesi, hız vb kriterlere göre projenin ana bilişim mimarisinin SYBASE SQL veritabanı üzerinde geliştirilmesine ve proje yönetim ve iletişim sistemi olarak ta LOTUS NOTES kullanılmasına karar verilmiştir. Bu noktada, kuşkusuz kullanılacak bilişim teknolojileri ile ilgili olarak, daha sonra kurum içi eğitim programlarını uygulayacak personelin seçilmesi ve “eğiticilerin eğitimi” türü bir eğitim programı da bu aşama da tasarlanmıştır.

2.2.2.3 Bilgi Yönetim Takımının Oluşturulması

Alt yapı analizi ve gereksinimlerinin saptanmasından sonra, seçilen bilişim teknolojileri danışman firmasının gözetiminde, SYBASE TÜRKİYE ekibinden seçilen ve tamamen Index Periyodik Yayınlar Veritabanı projesine odaklanacak üç kişilik mühendis ekiple kurum içinden atanan üç yönetici ile bir yönetim takımı oluşturulmuştur. Bu süreçte ayrıca İstanbul Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünden veri kodlama yapısının oluşturulmasına ve standardize edilmesine ilişkin de danışmanlık hizmeti alınmaya başlanmıştır. Oluşturulan yönetim takımı, alt yapı tasarımının üzerine kurulacak mimarinin etap etap oluşturulmasından, denetlenmesinden ve deneme üretimi sonuçlarının analiz edilip gerekli düzenleme ve prosedürlerin hazırlanmasından sorumlu olacak şekilde çalışmışlardır.

2.2.2.4 Sistemin Geliştirilmesi ve Deneme Üretim Süreci

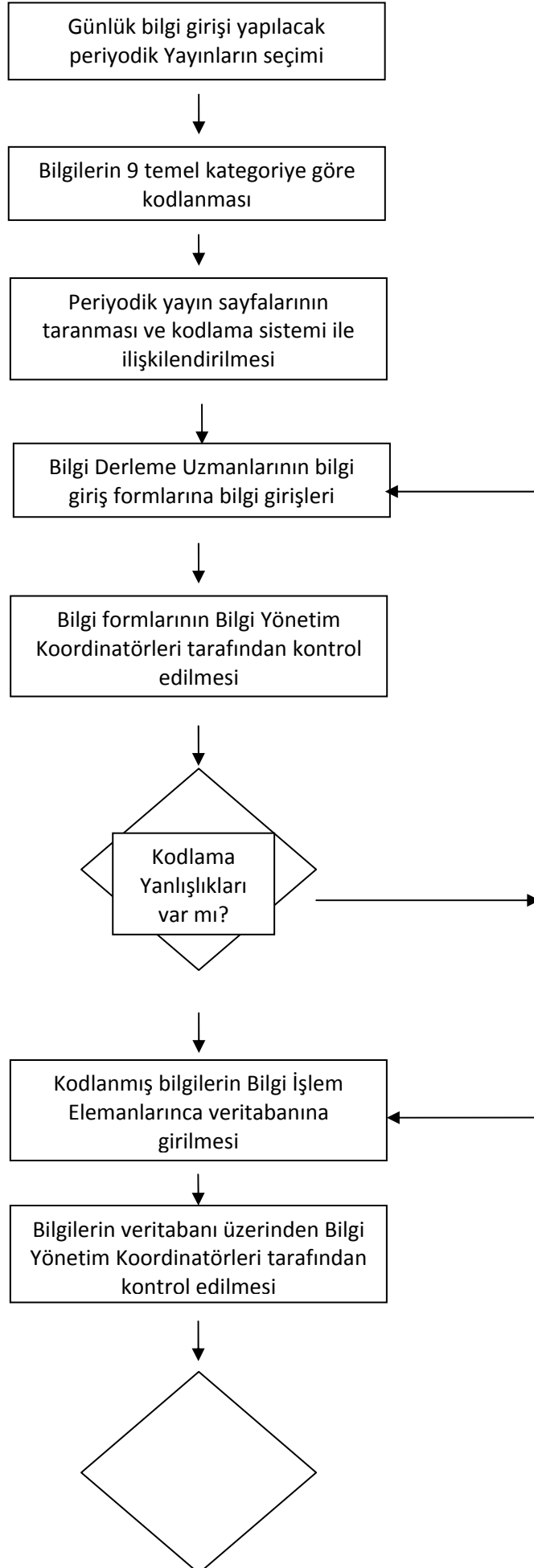
Altyapı analizlerinin ve sistem mimarisinin tamamlanmasından sonra, SYBASE SQL ANYWHERE üzerinde veritabanı tasarımı tamamlanmıştır. Bu süreçte, yayın kuruluşları ile hukuki ve telif sözleşmeleri imzalanarak, söz konusu bu yayınların manyetik ortama aktarılmasının hukuki zemini hazırlanmıştır. Ardından periyodik yayınları henüz dağıtım şirketlerine verilmeden elde edilmesinin programı geliştirilmiştir. İstihdam edilen Bilgi Derleme Uzmanları kurum içi eğitimden geçirilmişlerdir. Bu eğitim çalışmasının en kritik alanı Bilgi Derleme Uzmanlarının veri girişinde uymaları gereken standartların ne olduğunun çeşitli örnek çalışmalar üzerinden kavratılması olmuştur. Burada iki temel bilgi giriş alanı vardır. Birincisi, periyodik yayınların bazı içeriklerinin (örneğin, yayın adı, yazının başlığı, sayfa sayısı gibi) hatasız olarak bilgi formlarına aktarılmasıdır. İkincisi ise, yazının konusu / alt konusu gibi seçeneklerin oluşturulmuş olan kod / bilgi havuzundan otomatik olarak seçilmesi ve kod / bilgi havuzunda henüz yer almamış olan seçeneklerin ise geri bildirimlerinin doğru şekilde yapılmasıdır. Bu geribildirimlerle indeksleme sürecinde kullanılacak kod / bilgi havuzunun dinamik olarak büyümesi söz konusudur. Böylece kod / bilgi standardizasyonu dinamik bir süreçtir. Bu durum hiç kuşkusuz projenin sağlığı ve doğruluğu için en önemli kritik etaptır. Bilgi Derleme Uzmanları özellikle bilgi giriş sistematığı üzerinde eğitilmişler ve 6 aylık bir deneme üretimi sürecinde bu eğitimin sonuçları sınanmış ve gerekli proje oryantasyonu sağlanmıştır. Bir diğer kritik öneme

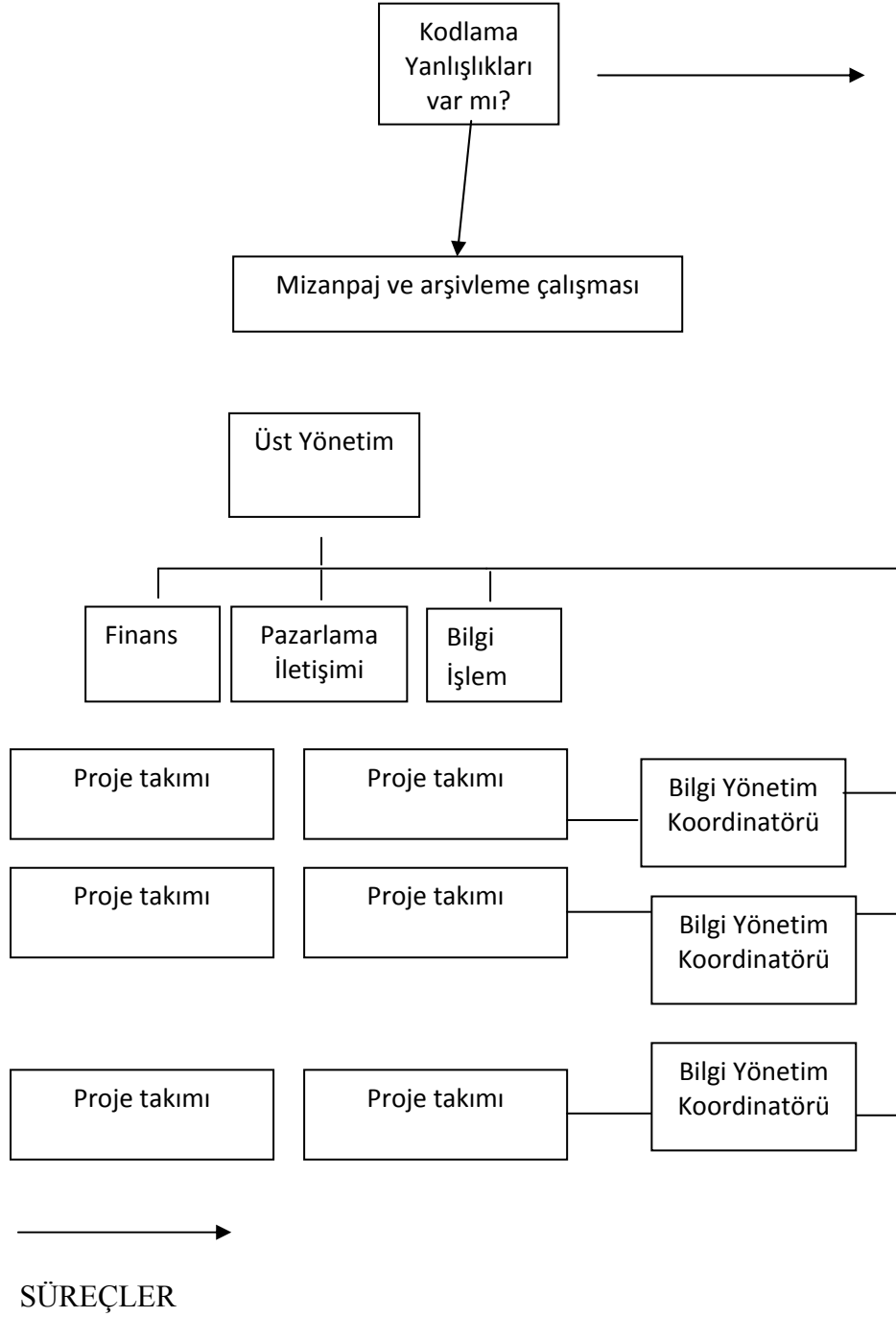
sahip çalışma ise, taranacak (scan edilecek) periyodik yayın sayfalarının manyetik ortamda bit olarak kaplayacağı alan ve hangi tarz ve tür sıkıştırma yazılımı ile optimize edileceği sorusudur. Bu noktada, orijinalliği korunması amacıyla, resim formatında taranacak yayın sayfasının görsel düzeyinin gerek ekran üzerinde gerekse kağıda basılması durumunda minimum okunabilirliği baz alınarak yeterli çözünürlükte taranmasına ve siyah beyaz olmasına karar verilmiştir.

2.2.2.5 Proje Takımlarının Oluşturulması

Proje sürecinde, Bilgi Derleme Uzmanları, Bilgi Giriş Uzmanları, Tarama İşlemi Elemanları ve Bilgi Yönetim Koordinatörlerinden oluşan 6 takım kurulmuştur. Her bir takım, 4 Bilgi Derleme Uzmanı, 1 Bilgi Giriş Uzmanı, 1 Tarama Elemanından oluşmuştur. 3 Bilgi Yönetim Koordinatörü söz konusu bu takımların çalışmasını koordine etmiş, veri girişlerini kontrol etmiş ve Kod / Bilgi havuzunun Bilgi Derleme Uzmanları tarafından verilen geri beslemelerle geliştirilmesini ve yeniden standardize edilmelerini danışmanların bilgisi ile yeniden sağlamışlardır. Ayrıca, üretim süreci haftanın 7 günü kesintisiz sürdüğü için takımlar vardiya sistemiyle kendi içlerinde dönüşerek çalışmışlar ve böylece takımlar içinde değişimler olmuştur. Her bir Bilgi Yönetim Koordinatörü iki proje takımını ve ilgili bilgi derleme ve giriş süreçlerini koordine etmiştir.

Bilgi Girişi Temel İş Akışı

Bu yapıyla organizasyonun bir matris organizasyon olduğu söylenebilir. Kaldı ki, matris örgütlenmenin önemli bir boyutu, bilgi, beceri, iş süreçleri, araçlar ve fonksiyonların önem taşıdığı ve belirli süreçleri izleyerek amaca ulaşmayı sağlayan yönüdür. Matris örgütlenme, Pazar boyutu daha çok küçük ölçekli, toplam yaratıcılık gerektiren ve özel uzmanlıkların bütünleştirilmesinden oluşan proje yönetiminin ağırlıklı olduğu bir örgütlenmedir. (Chandler, 1976) Bu örgütlenme biçiminde iş

ilişkileri çok daha yakın ve biçimsel olmayan gruplar arasında çok yakın ve karşılıklı uyum ve dayanışmaya bağlı olarak geliştirilmiş bir eşgüdüm politikası uygulanır. (Galbraith, 1971: 29-31)

İndex Periyodik Yayınlar Veritabanı projesinde, proje takımlarını oluşturan insan kaynaklarının niteliğine, proje takımlarının organizasyonel süreç içersindeki geçişkenliğine, indeksleme kod / bilgi yapısının süreç içersinde gereksindiği genişlemeye ve farklılaşmaya yönelik olarak, bu genişleme ve farklılaşmayı sağlayacak olan insan kaynaklarının sahip olduğu bilgi ve beceri düzeyine, iş süreçlerinin tamamen karşılıklı uyum (mutual adjustment) ile gerçekleştirildiğine bakarak örgütlenme yapısının tipik bir matris örgütlenme olduğunu söyleyebiliriz.

2.2.3 Proje Başarısının Değerlendirmesi

İndex periyodik Yayınlar Veritabanı projesi tasarlanırken, tanımlanan en önemli amaçlarından biri, içinde gerek tüm periyodik yayınların indeks bilgilerinin olduğu gerekse de bu periyodik yayınların tüm sayfalarının manyetik ortama aktarıldığı geçmişe yönelik dinamik bir elektronik bir arşiv yaratmaktır. Öyle ki, projenin bu tanımlanmış amacını, projenin tasarlandığı ve üretildiği tarih itibariyle ele aldığımızda ne denli önemli bir öngörü ve zaman içinde değer yaratan / yaratacak olan bir proje olduğunu daha iyi anlayabiliriz. Proje her ne kadar internet ortamı için tasarlanmış ise de, yukarıda açıklanan nedenler ile ilk sunum ortamı olarak CD-ROM ortamında yayınlanmıştır. Dolayısıyla, 2.230 adet periyodik yayın indeks bilgileri ve bu indeks bilgileri ile ilişkilendirilmiş tüm sayfaları ile 3 adet CD-ROM dan oluşan bir paket içinde yayınlanmıştır. Bir an için, söz konusu çalışmanın halen sürdüğünü düşündüğümüzde, 1995 yılından günümüze ve (geleceğe doğru) periyodik yayınlarda yayımlanmış bilgilere ilişkin elimizde nasıl büyük bir elektronik arşiv olacağını daha iyi kavrayabiliriz. Bu yapısı ve özelliği ile proje, hem bilginin toplumsallaşmasına ve demokratikleşmesine önemli bir katkı sağladığı gibi geçmişe yönelik oluşturduğu dinamik bir arşiv sistemi olma özelliği ile de toplumsal bellek oluşmasına ciddi katkılar sağlayacak düzeyde bir çalışmadır. İndex Periyodik Yayınlar Veritabanı projesi 2,5 yıl kadar bir süre, tasarlayıcısı olan KOBİ niteliğinde bir özel sektör kuruluşu tarafından sürdürülmüş daha sonra finansal sorunlar yüzünden yaşamına son vermek zorunda kalmıştır.

Finansal sorunları üç ana neden etrafında değerlendirebiliriz.

1. Öncelikle proje finansmanı için ilgili kamu kuruluşlarından destek istenmiş ama bu destek finansal gerekçelerle değil projenin kamu yararı yeteri kadar tarif edilmediği gerekçesi ile red edilmiştir.
2. Projenin hayata geçirilmesi için gerekli olan yatırım ve işletme sermayesi 3 farklı özel sektör kuruluşu tarafından sponsor desteği olarak sağlanmış, fakat bu özel sektör kuruluşları da 2. yılın sonunda bu desteği kendi yönetim kademelerinde olan değişiklikler nedeniyle geri çekmişlerdir.
3. CD-ROM yayınlarına, yurtdışından çeşitli kurumlar (Harvard üniversitesi, Stanford üniversitesi, Fransız Milli Kütüphanesi gibi) abone olmuşlar ama ülkemizde o dönemde CD-ROM abonelik satışları istenilen ve beklenen seviyede gelişmemiştir.

Projenin bir diğer boyutu ise, süreli yayınlarda yer alan reklamları (ürünlere, firmalara, markalara, yayınlara göre) indekslenmiş olmasının yanı sıra CD-ROM içine, kelime, konu ve/veya alt konu gibi arama seçeneklerinin arkasına interaktif reklamlar alınarak bu alanda da bir ilk uygulamayı gerçekleştirilmiştir. Kullanıcı, veritabanı üzerinden herhangi bir konu ve / veya alt konuda ya da kelime bazlı bir arama yaptığında, o konu veya kelime ile ilgili bir reklam ekrana gelmekte ve 15 sn kadar ekranda kalmaktadır. Ayrıca olası bir tekrar kirliliği yaratmamak için de aynı kullanıcının veritabanına tek bağlanışında aynı kelime, konu ve alt konu ile yaptığı araştırmalar da reklam tekrar sayısı 5 adet ile sınırlandırılmış ve bu reklam yayını tarzı ise reklam ile hedef kitle arasında doğrusal bir ilişki planlamıştır.

3. Sonuç

Bilginin toplumsallaştırılmasında bilgi merkezleri (Arşiv, dokümantasyon vb) önemli işlevlere sahip kurumlardır. Bilmek toplumsal bir eylemdir ve ancak toplumsal mekanizmalar aracılığı ile iletilerek toplumsallaşır. Toplumlar tarihsel süreçlerinde geleneksel olsun olmasın ortak belleklerini oluşturan ve biriktirdikleri bilgi ile yaşamlarını sürdürebilir ve gelecekte karşı karşıya kalacakları kimi sorunları çözmek için de bu bilgi birikimini referans olarak kullanırlar. Çünkü her nesil, karşılaştığı her sorunun çözümünde yaşadığı çağın kendisine sunduğu bilginin yanında kendisinden öncekiler tarafından da miras bırakılan bilgiyi / bilgileri de kullanır. Bu bilgi birikimi toplumsal yaşamın sürekliliği için gereklidir. Öyle ki bu gereklilik, toplumsal yaşamın sürdürülmesi, yeni kuşakların topluma uyumlu hale getirilmesi (toplumsallaştırılması),

toplumsal iş bölümü ve genel toplumsal işlerliğin sağlanması gibi temel toplumsal işlevlerin alt yapısını oluşturur. Bir yandan bilginin anlamlandırılarak ve iletilerek toplumsallaştırılması önemli iken diğer yandan da bu bilgilerin arşivlenmesi ve her an toplumun yeniden üretimine sunulması da önemlidir. Bilgi merkezlerinin önemli toplumsal işlevlerinden biri de kuşkusuz budur.

İncelediğimiz Index Periyodik Yayınlar Veritabanı çalışması, yıllar önce bu toplumsal gereksinim ve gerekliliklerden yola çıkarak planlanmış ve hayata geçirilmiş bir projedir.

Bilgi ve Belge Yönetimi alanında farklı disiplinler arasında organik ve anlamlı kuramsal çalışmalar yapılmalı ve geliştirilmelidir. Fakat yanı sıra örnek çalışma olarak incelediğimiz ve benzer alanlarda da uygulamaya yönelik öneri ve çalışmalar da geliştirilmeli ve desteklenmelidir.

Kaynakça

Alavi, Maryam, Leldner, E. Dorothy, (2001)“Review: Knowledge Management and Knowledge Management System,: Conceptual Foundations and Research Issues”, MISQ Review, Vol: 25, No: 1, March

Beer, Stafford, (1970), “Managing Modern Complexity”, in “The Management of Information and Knowledge” a compilation of papers prepared for the 11th Meeting of the Panel on Science and Technology. U.S House of Representatives

Chandler, A, (1976) Strategy and Structure, (Cambridge Mass: MIT Press)

Concord, NH (2001), “Metaveri brings knowledge management full circle: a white paper” Hiawatha Island software Company

Davis, Stan, Botkin Jim, (1994), The Coming of Knowledge –Based Business, Harvard Business Review, September-October

Galbraith, J. (1971) “Matrix Organization Design” Business Horizons, 14 Şubat

Headrick, D.R (2002) Enformasyon çağı: Akıl ve devrim çağında bilgi teknolojileri (Z. Kılıç, Çev.) İstanbul, Kitap Yayınevi

Huber George P., (1991) “Organizational Learning: The Contributing Process and Litratures” Organization science, Vol: 2 No: 1 February

Index (1995), “Index Periyodik Yayınlar Veribanı”, IMC Bilgi ve Yönetim Danışmanlığı ltd.şti, Yapım kodu: Video F: 2032, ISSN: 1300-3186, CD-ROM

McCarthy, E. D (2002), Bilgi Kültürü: Yeni bilgi sosyolojisi (A. F Yılmaz, Çev.) İstanbul, Çivi Yazıları

TDK (1983), Türkçe Sözlük (7 Basım) Ankara, TDK

Toffler, Alvin, Toffler, Heidi (1995), Creating a New Civilization, Turner Publishing, Atlanta

Yılmaz, Bülent, (2009), “Gerçekliğin Toplumsal İnşasında Bilgi ve Bilgi Merkezi”, Bilgi Dünyası, 10